

ВІДГУК

рецензента на дисертаційну роботу

Торчинюка Вадима Георгійовича

на тему

«Публічноуправлінський концепт здійснення правосуддя в умовах децентралізації влади»,

яка представлена на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань

28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю

281 «Публічне управління та адміністрування»

Відгук підготовлено на основі вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, документи із підтвердженням впровадження результатів дослідження у практику діяльності органів публічного управління.

1. Обґрунтування актуальності теми дисертації, її зв'язок із науковими програмами, темами

Події останніх років стали доволі знаковими для усіх, хто переймається проблемами децентралізації та місцевого самоврядування: практиків, науковців, експертів, політиків та ін. Адже тривають процеси об'єднання територіальних громад, започатковано реформу адміністративно-територіального устрою, відбулися суттєві зміни у сфері фінансового забезпечення місцевого самоврядування, надання адміністративних послуг на місцевому рівні тощо. Ефективність цієї реформи переконливо доведена в умовах війни – адже саме органи місцевого самоврядування разом з силами територіальної оборони зупинили просування ворога на багатьох ділянках фронту та підсилили оборонну спроможність держави. У силу цих та інших чинників доктринального та прикладного характеру конституційна реформа у частині щодо децентралізації об'єктивно зумовлює необхідність як концептуального аналізу проблем децентралізації з точки зору теорії конституційного права, міжнародних стандартів місцевого самоврядування та позитивного зарубіжного досвіду муніципальних реформ, усебічного доктринального осмислення перспективного розвитку муніципальної демократії та децентралізації влади в контексті конституційної, адміністративної, адміністративно-територіальної, судової та інших реформ, які декларуються та ініціюються протягом останніх років. Тим більше, що саме здійснення правосуддя в умовах децентралізації ще не привернуло достатньої уваги дослідників. Зазначене обумовлює актуальність

представленого на рецензування дисертаційного дослідження.

Дисертація В. Г. Торчинюка також відповідає запитам міжнародних організацій та країн-партнерів щодо реформування системи правосуддя, забезпечення її відповідності європейським стандартам. Можна погодитися із висновком автора, що «правосуддя забезпечує верховенство права в суспільстві, виступає однією з основних умов для ефективного публічного управління, забезпечує поліпшенню якості публічних послуг, підвищенню ефективності управління та зміцненню довіри до влади» (стор. 2).

Актуальність теми дисертації підтверджується також тим, що дисертаційне дослідження виконане у межах науково-дослідної теми Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України «Еволюція інститутів і форм публічного управління: теоретико-методологічні засади» (державний реєстраційний номер 0118U006488). Особистий внесок автора полягає в обґрунтуванні функціональних змін публічноуправлінської діяльності в системі правосуддя в умовах конституційних реформ, розробці парадигми справедливого відновлювального правосуддя. У межах наукової теми автором було запропоновано методіку аналізу сучасних моделей публічноуправлінського механізму здійснення правосуддя.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна

Для розв'язання окресленого наукового завдання у дисертації коректно визначено мету та завдання дослідження (стор. 17), його об'єкт і предмет (стор. 18). Формування оптимальної структурно-логічної схеми дослідження забезпечує належне вирішення визначених дослідницьких завдань, що сприяло реалізації поставленої мети.

Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність забезпечені, зокрема, використанням широкої джерельної бази за темою дисертації: список використаної літератури налічує 175 найменувань (с. 181–200).

Логіка викладання матеріалу корелюється з предметом дослідження і обраними методами дослідження. Це дозволило здобувачу сформулювати цікавий методологічний фокус роботи, який став основою його наукових розвідок. Для дисертації характерна логічність та системність викладення матеріалу, вміння виділити суттєві моменти, чітка їх аргументація, наукова мова та стиль. Висновки дисертаційної роботи цілком обґрунтовані, коректні та впливають з викладеного матеріалу.

Зазначене дозволяє констатувати, що отримані В. Г. Торчинюком в ході

роботи над дисертацією наукові результати є всебічно обґрунтованими та достовірними, а також такими, що мають наукову новизну, зокрема:

– розроблено методологічну концепцію конституювання національних механізмів здійснення правосуддя в Україні з позицій державноуправлінської науки шляхом детермінації особливостей та тенденцій розвитку публічно-правової парадигми правосуддя як теоретико-методологічної проблеми, й на цій основі визначено підходи до реформування системи правосуддя в контексті суспільного змісту публічного управління, розкрито сучасний стан та особливості нормативно-правового забезпечення публічноуправлінської діяльності в системі правосуддя, обґрунтовано теоретичну концепцію «інституціонально спроможного правосуддя» й розроблено теоретичну модель інституційного паритету здійснення правосуддя – модель рівних можливостей (Model of Equal Opportunities – MEO), розроблено авторську парадигму справедливого відновлювального правосуддя та публічноуправлінську концепцію «відкритого правосуддя»;

удосконалено:

– теоретичні підходи до формування управлінських алгоритмів здійснення правосуддя й на підставі цього встановлено напрями та інституціональні форми функціонування спеціальних механізмів публічного управління у сфері правосуддя, що виключають етатизацію суспільних відносин, а також розмежовано поняття «система правосуддя» та «судова система» з позицій структурно-функціонального підходу, запропоновано авторський підхід до таких понять як «публічний механізм правосуддя», «локальна підсистема здійснення правосуддя», що розроблені на основі міжнародних практик судового адміністрування»;

– методологічні підходи щодо забезпечення раціонального змісту діяльності органів судової влади в демократичній державі в умовах трансформаційних змін, що базується на методах, способах, принципах і механізмах прийняття публічноуправлінських рішень щодо діяльності суб'єктів та об'єктів публічного управління у сфері захисту прав людини, на зарубіжному досвіді конституювання правозабезпечувальних механізмів, що дозволило розробити і запропонувати алгоритм системно-цільового аналізу здійснення правосуддя (Justice System Assessment Model – «The Scales of Justice»);

– дослідницькі підходи щодо визначення політичних умов становлення і розвитку публічноуправлінського концепту правосуддя в умовах децентралізації державної влади в Україні та запровадженні правового режиму воєнного стану; на цій основі розкрито сутність соціального призначення інституту правосуддя та запропоновано концепцію

«справедливого відновлювального правосуддя», яка передбачає формування нової інституціональної платформи реалізації концепту правової держави; на цій основі систематизовано засади публічного управління та адміністрування у сфері правосуддя, зокрема верховенство права, нове публічне управління, належне урядування, які визначені базою реформ у сфері правового регулювання у сфері правосуддя;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні концепти трансформації державного управління в умовах конституційних змін, що визначають демократичний вплив держави на стан і розвиток суспільних процесів та відносин з метою досягнення цілей реалізації функцій держави через діяльність органів державної влади й на цій основі уточнено класифікацію принципів справедливого правосуддя, особливостей формування інститутів в системі правосуддя, що дозволило запропонувати теоретичну модель «відкритого правосуддя», детермінованого позитивним правом, при цьому така модель може бути використана для аналізу та прогнозування впливу конституційних змін на взаємовплив інститутів в системі правосуддя.

– трактування сутності функції держави в умовах конституційної реформи у сфері правосуддя, у межах яких інтегровано поєднані правоохоронна, правозахисна та правореалізаційна функції, що знаходить свою реалізацію у концептуалізації загального реформування публічного управління в системі правосуддя на основі зміни загальної парадигми трансформаційних процесів в Україні в умовах правового режиму воєнного стану;

– теоретичні напрацювання вітчизняних дослідників щодо проблематики респонсивності сучасного конституційного реформування не лише у контексті суспільної потреби, а у контексті інституціонального виклику в системі правосуддя як раціонального обмеження повноважень органів державної влади в частині закріплення конституційного принципу справедливого правосуддя як наслідку проведення реформи децентралізації.

Наведене вище дозволяє зробити висновок, що здобувач продемонстрував належний рівень оволодіння методологією наукової діяльності, а поставлене наукове завдання успішно виконано.

3. Оцінка змісту роботи та повноти викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Структурно дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок, у тому числі 172 сторінок основного тексту.

Дисертація містить 18 рисунків, 3 таблиці.

Детальне вивчення тексту дисертації дає підстави стверджувати про глибоке розуміння проблематики та завдань, поставлених для вирішення, а підхід до викладу отриманих результатів дослідження відзначається системністю та ґрунтовністю опрацювання наукової літератури за темою дослідження.

У розділі 1 – Публічне управління в системі правосуддя: базові теоретичні складові дисертаційного дослідження (стор. 27-68) – здобувачем представлено результати концептуалізації формування механізмів публічного управління у контексті функціонування системи правосуддя, обґрунтуванню організаційної моделі системи правосуддя в умовах особливих режимів публічного управління та адміністрування, охарактеризовано особливості децентралізації державної влади та формування публічноуправлінського концепту здійснення правосуддя. У розділі увага автора переважно зосереджена на постановочних питаннях, з цілковитим намаганням максимально бути інтегрованими в правове поле державноуправлінської науки. Саме з цих позицій автором встановлено, що судова влада – відокремлена система державної влади, для якої неможливо застосувати сутнісні концепції державних реформ, у частині децентралізації, політичної трансформації або дерегуляції. Вказано на очевидні переваги інтегрованої системи правосуддя, що на даний час реалізує найважливіші функції Української держави, забезпечує захист прав і свобод людини, гарантію законності та правопорядку, врегулювання юридичних спорів між громадянами, юридичними особами та державою. Вказано на очевидні переваги інтегрованої системи правосуддя: по-перше, вона дозволяє більш ефективно розслідувати та розслідувати злочини; по-друге, вона дозволяє краще захищати права і свободи людини; по-третє, вона дозволяє підвищити довіру суспільства до органів правосуддя.

Розділ 2 – Методологічні основи реалізації публічноуправлінського концепту правосуддя (стор. 69-111) – містить підсумки аналізування публічноуправлінського концепту правосуддя у форматі теорії справедливості Д. Роулза; визначення організаційно-функціонального змісту публічноуправлінського концепту правосуддя в контексті принципу справедливості; особливостей реалізації антикорупційної складової публічноуправлінського концепту правосуддя та визначення ролі громадських інститутів органів влади. У розділі проведено аналіз публічноуправлінського концепту здійснення правосуддя у форматі теорії справедливості Д. Роулза, на основі власного дослідження та розробок вітчизняних вчених доведено, що сучасна модель здійснення правосуддя має базуватися, на нашу думку, на

таких концептуальних засадах: справедливе правосуддя; відновлювальне (відновне) правосуддя; право на судовий захист; суверенність правосуддя як підсистеми державної влади. З цих позицій у розділі було уточнено поняття інституціональний паритет – як реалізація загальних підходів західноєвропейської (англо-саксонської) наукової школи. Визначено, що інституційний паритет – це організаційний принцип, який передбачає, що всі громадяни повинні мати однаковий доступ до державних інститутів і послуг, тобто державні інститути повинні бути доступними, справедливими та ефективними в частині виконання конституційних приписів, а власне публічноуправлінська діяльність має формувати пріоритети розвитку з урахуванням найменш захищених верств населення. У розділі на основі розробки методології функціонального аналізу публічноуправлінського концепту здійснення правосуддя запропоновано «алгоритм системно-цільового аналізу здійснення правосуддя» (Justice System Assessment Model – «The Scales of Justice»). Такий алгоритм розглядає правосуддя як систему, яка складається з різних елементів, що взаємодіють між собою, і його метою є визначення цілей, які виконує правосуддя в суспільстві та оцінка ефективності їх досягнення, й одночасно співвимірно розглядає соціальний зміст правосуддя). «Алгоритм функціонального аналізу судової системи» може бути використаний для проведення аналізу діяльності судової системи в будь-якій країні. Наприклад, він може бути використаний для оцінки ефективності діяльності судової системи України, а також для розробки рекомендацій щодо її удосконалення.

У розділі 3 – Трансформація публічноуправлінського концепту правосуддя на основі парадигми відновлювального правосуддя (ERJP) (стор. 112-165) – автором проаналізовано запровадження реформи децентралізації і формування публічноуправлінського концепту здійснення правосуддя, розвиток інституціональної спроможності правосуддя як напрям еволюції публічноуправлінського концепту здійснення правосуддя, парадигма відновлювального правосуддя в умовах війни та повоєнного відновлення. У розділі визначено інституціональну спроможність правосуддя (ІСП) як міру здатності інституцій системи юстиції виконувати свої функції ефективно, справедливо та незалежно, забезпечуючи надійність, доступність та високий стандарт правосуддя. Це включає в себе незалежність судових органів, ефективність судочинства, прозорість процесів, адаптивність до суспільних змін, а також високий рівень довіри громадськості до системи правосуддя. Інституціональна спроможність правосуддя є ключовим фактором в будівництві правової держави та гарантує справедливість і захист прав громадян.

Правовий режим воєнного стану визначив особливі умови здійснення правосуддя як у загальноправовому контексті, так і в публічноуправлінському. Адже важливо нині закріпити спеціальні механізми здійснення правосуддя. На думку автора, слід вести мову про чотирьохкомпонентну модель справедливого відновлювального правосуддя, що у правозабезпечувальному контексті публічного управління реалізується шляхом: відновлення порушених прав громадян; відновлення режиму функціонування діяльності органів державної влади; забезпечення громадського порядку і безпеки; відновлення державного суверенітету на деокупованих територіях.

Основні наукові результати, які отримано здобувачем дисертаційного дослідження опубліковано в 10 наукових працях, із них: 6 статей у наукових виданнях, у тому числі: 2 статті – у зарубіжному періодичному виданні, що індексується у наукометричній базі Web of Science, 3 статті у вітчизняних фахових виданнях категорії Б, включених до наукометричних баз; 1 статті у науковому виданні зарубіжних країн з напрямку, за яким підготовлено дисертацію; 1 розділ колективної монографії; 4 тез доповідей у збірниках матеріалів наукових комунікативних заходів, навчальному посібнику.

4. Значення роботи для науки, практики та суспільства

Вважаємо, що результати дисертаційного дослідження мають для галузі публічного управління та адміністрування важливе наукове та практичне значення:

– наукове значення роботи полягає у тому, що робота є першим дослідженням у вітчизняній науці з публічного управління та адміністрування щодо розроблення концептуальних ідей і практичних рекомендацій щодо формування раціональної моделі національного механізму правосуддя як соціального інституту в умовах децентралізації. Розроблені у дисертації теоретичні підходи до аналізу проблеми, категоріальний апарат, основні ідеї та висновки будуть використані у науково-дослідній роботі і стануть підґрунтям для подальших наукових досліджень у напрямі реалізації європейських принципів належного правосуддя;

– практичне значення роботи полягає в розробці теоретико-методологічних та практично-прикладних положень, викладених у пропозиції, що можуть бути реалізованими та становити основу системи публічного управління в забезпеченні раціонального змісту діяльності інститутів системи правосуддя в Україні.

Наукові рекомендації, висновки, пропозиції дисертації були враховані та використані: при розробці пропозицій щодо діяльності органів судової влади та впроваджуються в діяльності органів державної влади: Рівненської

обласної військової адміністрації, в діяльності якої результати дисертаційного дослідження, впроваджені у межах виконання Стратегії і Плану заходів, спрямовані на науково-методичний супровід необхідних умов реалізації державноуправлінських реформ в Рівненській області (підготовлено аналітичну довідку та методичні рекомендації), визначення правореалізаційного складника управлінської діяльності як основи реалізації реформ (довідка від 03.11.2023 № 10221/0/01-71/23). У діяльності Рівненської обласної ради впроваджені наукові результати дисертаційного дослідження у межах виконання Програми, спрямовані на науково-методичний супровід необхідних умов розвитку Рівненської області (підготовлено аналітичну довідку та методичні рекомендації), визначення правозахисної компоненти управлінської діяльності як складника реалізації регіональних реформ (довідка від 06.11.2023 № 01/12-474 р), Рівненської міської ради впроваджені методики визначення правозахисної компоненти управлінської діяльності як складника реалізації регіональних реформ (довідка від 03.11.2023 № 08-2347).

Зазначене вказує і на значущість результатів дослідження для сфери публічного управління та адміністрування.

5. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

За результатами вивчення тексту дисертації, наукових публікацій здобувача, а також звіту, щодо перевіряння тексту дисертаційної роботи за допомогою онлайн сервісу перевірки на плагіат Unicheck, наданого відповідно до пп. 4.2.5 Положення про систему запобігання та виявлення плагіату Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» затвердженого Вченою радою університету 13.06.2018, протокол № 8 (зі змінами та доповненнями, затвердженими Вченою радою університету від 26.03.2019), порушень академічної доброчесності не встановлено. У разі використання ідей, підходів, висновків, наукових результатів і фрагментів текстів інших дослідників наведено коректні посилання на відповідні джерела.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту оформлення дисертації

У цілому дисертація справляє позитивне враження, проте є окремі положення, які потребують уточнення або спонукають до дискусії.

1. Погоджуючись з висновком автора, що «в сучасних умовах державне управління не змінюється на модерну форму – «публічне управління», а продовжує виступати єдиним унормованим процесом» (с.35), викликає заперечення наступне твердження автора, що «Об'єктна сфера нового публічного управління (New public management) не змінює

суб'єктності публічноуправлінської діяльності», адже на наш погляд, саме в системі публічного управління структури громадянського суспільства мають набути статусу дієвого суб'єкта.

2. Не можна не погодитись з представленим на с.44 поглядом автора на «очевидні переваги інтегрованої системи правосуддя». При цьому доцільно було б, на наш погляд, показати можливості впливу на неї самоврядних структур, зокрема згаданої автором адвокатури.

3. На с. 70 автор наводить термін «маргіналізовані громади», який, унаслідок своєї неоднозначності, мав бути конкретизованим у тексті роботи.

4. На с. 77 автор наводить два словосполучення «Інституціональний паритет» та «Інституційний паритет». Доцільно було б зупинитися на одному з них, адже вони мають різне змістовне навантаження.

5. Обгрунтовуючи ідею методу функціонального аналізу судової системи, доцільно було б визначити суб'єкта такого аналізу.

Висловлені зауваження відтворюють творчий характер роботи, суттєво не впливаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження В. Г. Торчинюка, та характеризують значну дискусійність досліджуваної проблематики.

7. Загальний висновок про відповідність роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Торчинюка Вадима Георгійовича «Публічноуправлінський концепт здійснення правосуддя в умовах децентралізації влади», є цілісним самостійним, завершеним науковим дослідженням, що вирішує актуальне науково-прикладне завдання, має теоретичну і практичну цінність у галузі публічного управління та адміністрування. За результатами вивчення тексту роботи і публікацій автора можна констатувати, що основні наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень.

За актуальністю, ступенем новизни, обгрунтованості, наукової та практичної цінності здобутих результатів дисертація В.Г.Торчинюка відповідає галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» та спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам Наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з

Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019)», а її автор, Торчинюк Вадим Георгійович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент,
професор кафедри державного
управління і місцевого самоврядування
НТУ «Дніпровська політехніка»
д.держ.упр., професор

_____ Наталія ЛИПОВСЬКА